

SOCIETAL SECURITY IN THE PERIOD OF GLOBALISATION

Marek Leszczyński^{*)}

ABSTRACT

The article presents the issue of development inequality in contemporary world, pointing at the growing income polarization between individual regions. At the cost of societal rights, the dynamism of economic growth in poorly developed countries occurs. Dangerous phenomenon is peculiar tolerance for low societal standards, getting rid of the function of societal services supplier by the country and tolerance for exclusion as a natural 'by-product' of economic development. Building 'the development down' and creating learning regions may serve as an antidote for the results of these processes.

Key words: societal standards, function of societal services supplier by the country

1 GLOBALIZACJA A REGION

Globalizacja w najprostszym, ale oddającym ideę tego procesu ujęciu polega na ogólnoświatowej integracji systemów gospodarczych i znaczącej unifikacji zachowań ekonomicznych i społecznych. Konsekwencją tego jest także przenikanie się modeli konsumpcji, systemów edukacji, rozwiązań technicznych, badań naukowych, funkcjonowania poszczególnych rynków, w tym rynku pracy¹. Unifikacji ulega sfera materialna, ale także systemy wartości społecznych oraz sfera przeżyć, odczuć i potrzeb duchowych².

Wśród przedstawicieli nauk społecznych toczy się debata czy obecna faza rozwoju gospodarczego jest kolejną „naturalną” postacią kapitalizmu, czy jest raczej efektem pewnego projektu polityczno-ekonomicznego i skutkiem przyjętych rozwiązań w zakresie liberalizacji wymiany międzynarodowej. Część badaczy wskazuje jako podstawową przyczynę rewolucję technologiczną i informatyczną. Obok nich wymieniają także: poprawę dostępności komunikacyjnej w układzie

^{*)} Marek Leszczyński, Instytut Ekonomii i Administracji, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy, 25-406 Kielce, ul. Świętokrzyska 21 A, Tel. +48 41 3496546, makrele@ujk.kielce.pl, makrele@wp.pl

¹ Kot J., *Gospodarka globalna i jej cechy w: Ekonomiczne i środowiskowe aspekty zarządzania rozwojem miast i regionów*, Markowski T., Stawasz D., (red.), Łódź 2001, s.55

² Kot J., op.cit., s.55

międzynarodowym oraz obniżkę kosztów transportu, wzrost elastyczności procesów produkcyjnych, pojawienie się korporacji transnarodowych, rosnący udział usług w tworzeniu PKB, upadek tradycyjnych regionów surowcowo-przemysłowych, konkurencja ze strony krajów Azji, skracanie cyklu życia produktu i znacząca dywersyfikacja rynku produktów i usług, wzrost aspiracji konsumpcyjnych społeczeństw o niskim i średnim poziomie PKB per capita³.

Procesy globalizacyjne wymuszają odmienne spojrzenie na terytorium. Współcześnie to region staje się załącznikiem tworzenia wiedzy i uczenia się⁴. Warunkiem aktywnego uczestnictwa w grze rynkowej jest umiejętność nowatorskiego, niekonwencjonalnego łączenia istniejących zasobów, a także uruchamiania procesów permanentnego uczenia się. Współczesne regiony ewoluują w kierunku regionów uczących się. Zjawisko permanentnego uczenia się, a w efekcie przejścia w region uczący się, wymaga angażowania zasobów (a także ich kreowania) o charakterze niematerialnym takich jak: kwalifikacje, wiedza, umiejętności, kompetencje, postawy. Zasoby te umiejętnie wykorzystane generują wartości ekonomiczne, produkty, usługi dające się sprowadzić do kategorii pieniężnych. Dlatego tak istotne jest aby podaż wymienionych zasobów miała zdolność do tworzenia produktów wysokiej techniki i usług wyższego rzędu. Aby region postrzegany był jako region uczący się zaistnieć musi szereg zjawisk i zdarzeń. Nie wystarczy samo nagromadzenie zasobów. Podstawą wszelkich działań jest idea, która nakazuje koncentrować się na rozwoju endogenicznym, która szuka powiązań, aktywności, podmiotów w obrębie regionu⁵. Istotna jest integracja różnych strategii i ich operacjonalizacja w kierunku tworzenia podstaw trwałego rozwoju społeczno-ekonomicznego. Działania opierać się powinny na wzmacnianiu konkurencji regionalnej na bazie rozwoju zdolności uczenia się. Polityka rynku pracy wymaga także przeorientowania. W kierunku nowych koncepcji rozwojowych. Integracja sieci powiązań personalnych i przedsiębiorstw ułatwia tworzenie ram rozwoju regionalnego. Tworzenie sieci współpracy między takimi instytucjami jak: lokalne firmy, władza publiczna, instytucje otoczenia biznesu, szkoły, uczelnie wyższe, instytucje naukowo-badawcze warunkuje sukces w budowaniu regionalnego „lobby” prorozwojowego i proinnowacyjnego. Jednocześnie sprzyja to wzajemnemu uczeniu się i poprawia wzajemne zaufanie.

W zmieniającej się gospodarce, w której dominuje konkurencja oparta na jakości i czasie, szybkie pozyskiwanie wiedzy jest często warunkiem przeżycia organizacji. Za decydującą należy uznać zdolność do szybkiego reagowania, dysponowania odpowiednimi zasobami w odpowiednim czasie oraz umiejętność jak najszybszego znalezienia właściwych partnerów. Miejsce klasycznego związku „alokacja - inwestycja” zajmuje dzisiaj związek „nauka –zmiana”⁶. R. Florida⁷ uznany za prekursora idei regionu uczącego się wymienił kilka warunków powstania i funkcjonowania regionu uczącego się. Jego zdaniem na poziomie lokalnym należy rozwijać nowe sposoby zarządzania, charakteryzujące się większą elastycznością, a

---

³ KotJ., op.cit., s.56

⁴Florida R., Toward the Learning Region, „Futures” 1995/5, s.528

⁵ Leszczyński M., *Rola edukacji w kształtowaniu innowacji społecznych i gospodarki opartej na wiedzy*, (w:) Region w gospodarce opartej na wiedzy, (red.) Jewtuchowicz A., Łódź 2007, s. 62-63

⁶Maillet D., Kebir L., Learning region, 1999, cyt za O Tarre’s, Lokalna globalizacja czy globalna lokalizacja, 2004, s.37

⁷ Toward the Learning Region, „Futures” 1995/27/No 5

mniejszą rutynowością, skostniałością; większą otwartością na procesy pozyskiwania wiedzy i szerszym uczestnictwem w partnerstwie publicznym i prywatnym. Zwraca on ponadto uwagę na różnice między dwoma rodzajami rozwoju lokalnego (regionalnego):

- 1) rozwój lokalny charakterystyczny dla typu fordowskiego, z epoki masowej standaryzacji produkcji charakteryzuje się głębokim podziałem zadań oraz rozdziałem fizycznym i przestrzennym między miejscem podejmowania decyzji a miejsce produkcji (rozcłonkowanie przestrzenno-funkcjonalne),
- 2) terytorium uczące się, które – w przeciwieństwie do poprzedniego opiera się na połączeniu różnych składowych przedsiębiorstwa oraz jego partnerów (łączenie kompetencji)

2 POLARYZACJA ROZWOJU EKONOMICZNEGO SKUTKIEM GLOBALIZACJI

Polaryzacja rozwoju ekonomicznego współczesnego świata wzmacnia wagę zagrożeń socjalnych. Na świecie istnieją trwałe obszary chronicznej biedy i to one są „eksporterami terroryzmu i ekstremizmu”. Globalne problemy dzisiejszego świata to AIDS, narkomania, handel ludźmi, handel organami, niekontrolowany obrót bronią. Na niepokojącą skalę obserwujemy także upadek znaczenia tradycyjnej rodziny, a konsekwencją tego gwałtowny spadek przyrostu naturalnego w krajach cywilizacji Zachodu. Możemy w dużym uproszczeniu powiedzieć, iż bieda rodzi biedę, a bogaci otaczają się kordonem starając oddzielić się od tego „morza biedy”. Terroryzm to próba przedostania się do świata bogatych i rozsadzenia go od środka. Zjawisko szeroko rozumianej polaryzacji jest zatem swoistym symbolem XXI wieku⁸.

Bezrobocie, ubóstwo, bezdomność, narkomania, alkoholizm są zagrożeniami społecznymi powodującymi dysfunkcję całych grup społecznych, które zaczynają egzystować na marginesie życia społecznego. Zagrożone społeczności nie tylko nie mogą podołać prawom i obowiązkom wynikającym z bycia obywatelem demokratycznego państwa, ale przede wszystkim nie wypełniają podstawowych obowiązków rodzicielskich i wychowawczych w stosunku do własnych dzieci, kreując zachowania patologiczne w coraz młodszych pokoleniach⁹. O tym, że zagrożenia społeczne zaczynają w Polsce dominować świadczy fakt, iż większość Polaków obawia się utraty pracy, choroby, popadnięcia w biedę. Coraz większym problemem staje się przestępczość wobec ogromnego problemu bezrobocia wśród młodzieży, mimo korzystnej ostatnio sytuacji całej gospodarki. Dla ok. 10 mln Polaków główną podstawę egzystencji stanowią różnorakie świadczenia socjalne. Brak samodzielności ekonomicznej jest poważnym problemem społecznym. W znakomitej większości przypadków brak tej samodzielności jest skutkiem braku pracy bądź osiągnięcia skrajnie niskich dochodów z pracy. Tworzy się kategoria „New poor” – nowych biednych,

---

⁸ Ondrusek M., Kelisek A., *Medzinárodná migrácia a europska unia, „Vysledky vedeckej práce blydych vedeckych pracovníkov – MERKUR 2009”*, Ekonomická univerzita v Bratislave, Bratislava 2009, s. 236

⁹ Mika, V.T. *Sociálne krízy a bezpečnosť štátu. In Zborník z medzinárodnej konferencie Bezpečnostní technologie. Systémy a Management. Sekcia Obecná rizika súčasného sveta. [CD- ROM]. Zlín : Fakulta aplikovanej informatiky UTB, 2009, čl. č. 5*

ludzi którzy pracują a żyją na granicy ubóstwa. Ostatnio pojawiło się pojęcie „junk job” – praca śmieciowa za sprawą badań socjologów amerykańskich zwłaszcza zaś Barbary Ehrenreich, autorki książki „Za grosze”¹⁰. Do kategorii junk job można zaliczyć takie rodzaje zatrudnienia, które nie dają szans rozwoju zawodowego i jednocześnie są nisko opłacane. To praca w firmach sprzątających, supermarketach, są to zajęcia związane z przenoszeniem przedmiotów, sortowaniem towaru, czyszczeniem, sprzątaniem. Wszędzie tam, gdzie nie potrzeba świadectw, dyplomów, specjalnych licencji. To wszelkie prace, które nie dają możliwości pełnego uczestnictwa w życiu społecznym, w kulturze, edukacji, ograniczają bądź uniemożliwiają wypoczynek. Dla uzmysłowienia skali problemu ubóstwa warto przytoczyć pewne dane statystyczne¹¹:

- około 1,3 miliarda ludzi na świecie żyje za mniej niż 1 dolara USA dziennie, połowa ludności świata (ok. 3 mld ludzi) żyje za mniej niż dwa dolary dziennie, 1,3 miliarda ludzi nie ma dostępu do czystej wody, 2 miliardy nie ma dostępu do elektryczności
  - PKB 48 najbiedniejszych krajów świata (czyli prawie ¼ wszystkich krajów na świecie) jest mniejszy niż łączny majątek trzech najbogatszych ludzi świata
  - mniej niż jeden procent tego, co wydaje się w ciągu roku na zakup broni wystarczyłoby na to aby każde dziecko mogło pójść do szkoły, a prawie miliard ludzi nie potrafi czytać ani pisać
  - spośród krajów uprzemysłowionych najbogatszy kraj na ziemi ma największe zróżnicowanie pomiędzy biednymi a bogatymi
  - 20% ludności żyjącej w krajach rozwiniętych gospodarczo konsumuje 86% dóbr światowych
  - udział w eksporcie 20% ludności krajów najbogatszych wynosi 82% a ich udział w inwestycjach bezpośrednich zagranicznych wynosi 68% (podczas gdy 20% najbiedniejszych krajów ma jedynie 1% udziału w inwestycjach
  - w 1960 roku dochód 20% najbogatszych krajów był 30-krotnie większy niż 20% najbiedniejszych krajów, w 1997 roku ta różnica wzrosła do 77 razy. Licząc od początku XIX wieku dystans między krajami najbiedniejszymi i najbogatszymi stale się powiększa, wynosił jak 3:1 w 1820, 11:1 w 1913, 35:1 w 1950, 44:1 w 1973 oraz 72:1 w 1992 roku
  - kraje rozwijające się płacą kilkanaście dolarów spłaty długu na każdego dolara pomocy zagranicznej
  - 48% najbiedniejszych krajów ma 0,4% udział w eksporcie światowym
- około 800 milionów ludzi w krajach rozwijających się jest stale niedożywionych, prawie dwie trzecie z nich żyje w rejonie Azji i Pacyfiku
- kilkuset miliardów ma majątek taki jak 2,5 miliarda najbiedniejszych ludzi na świecie.

Współcześni badacze tacy jak U. Beck, który nakreślił obraz współczesnego społeczeństwa jako cywilizację samounicestwiającą się i określił mianem społeczeństwa ryzyka czy Z. Bauman, który w obrazoburczy sposób przedstawia „wykluczonych” jako „ludzi odpady” podkreślają, iż konieczne jest nowe podejście do definiowania celów rozwojowych w skali gospodarki światowej oraz zaistnienie nowej

¹⁰ „Junk job – kiedy praca staje się udręką”, Gazeta Wyborcza z 15.11.2007

¹¹ Kwaśnicki W., Globalizacji i liberalizacji jako podstawowe warunki pokonania biedy w skali świata, maszynopis powielony

perspektywy ponadnarodowej. Diagnoza sytuacji społecznej współczesnego świata nie napawa optymizmem, głównie ze względu na rosnącą polaryzację dochodową, polaryzację dostępu do podstawowych usług publicznych takich jak edukacja i ochrona zdrowia, potęgujące się zjawisko wykluczenia całych obszarów z głównego nurtu rozwoju ekonomicznego i społecznego. Obowiązkiem zatem wspólnoty demokratycznej jest takie stanowanie praw i ich skuteczne egzekwowanie aby zjawiskom polaryzacji i marginalizacji zapobiegać i skutecznie z nimi walczyć. Występująca bardzo często niechęć do egzekwowania praw socjalnych wynika często z braku woli politycznej i występowaniu różnych grup nacisku chcących utrzymać status quo. Konieczne jest wobec tego wzmocnienie mechanizmów demokratycznych, ale także poszukiwanie możliwości bardziej sprawiedliwej konsumpcji dóbr w skali gospodarki światowej. Najważniejsze zadanie jakie stoi do rozwiązania przed rządami wszystkich państw to odpowiedź na pytanie jak tworzyć wysokodochodowe miejsca pracy nie zatracając mechanizmów konkurencyjności, mobilności przestrzennej czynników w produkcji oraz innowacyjności.

LITERATURA

- [1] Astramowicz-Leyk T., *Prawa człowieka wobec wykluczenia społecznego*, w: *Wykluczenie społeczne*, red. Frąckiewicz L., Katowice 2005
- [2] Bartoszek A., *Konwersja kapitałów społeczno-kulturowych na kapitał obywatelski. Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów*. (red.) Szczepański M., Bierwiaczonek K., Nawrocki K., Katowice 2008
- [3] Becker G.S., *A Theory of Social Interactions*. "Journal of Political Economy" nr 82/1974
- [4] Florida R., *Toward the Learning Region*, „Futures” 1995/5
Góralczyk A., *Sieci szczególnych powiązań*. CEO – Magazyn Top Menedżerów. 1.05.2003
- [5] Jasek R., *Korporacje transnarodowe siłą napędową procesu globalizacji*, w: M. Lisiecki, H. Ponikowski (red.), *Od zmian globalnych do rozwoju lokalnego*, Wyd. KUL, Lublin 2006
- [6] Kot J., *Gospodarka globalna i jej cechy* w: *Ekonomiczne i środowiskowe aspekty zarządzania rozwojem miast i regionów*, Markowski T., Stawasz D., (red.), Łódź 2001
- [7] Korzeniowski L., *Zarządzanie bezpieczeństwem. Rynek, ryzyko, zagrożenie, ochrona*. /in:/ *Zarządzanie bezpieczeństwem*. Kraków 2000
- [8] Kuźniar R., *Po pierwsze bezpieczeństwo*, „Rzeczpospolita” 9.01.1996
- [9] Kwaśnicki W., *Globalizacja i liberalizacja jako podstawowe warunki pokonania biedy w skali świata*, maszynopis powielony
- [10] Leszczyński M., *Rola edukacji w kształtowaniu innowacji społecznych i gospodarki opartej na wiedzy*, (w:) *Region w gospodarce opartej na wiedzy*, (red.) Jewtuchowicz A., Łódź 2007
- [11] Leszczyński M., *Kształtowanie kapitału ludzkiego a walka z marginalizacją na rynku pracy*, (w:) *Wykluczenie społeczne* (red.) Frąckiewicz L., Katowice 2005
- [12] Mika, V.T. *Sociálne krízy a bezpečnosť štátu*. In *Zborník z medzinárodnej konferencie Bezpečnostní technologie. Systémy a Management*. Sekcia Obecná rizika súčasného sveta. [CD- ROM]. Zlín : Fakulta aplikovanej informatiky UTB, 2009, čl. č. 5. ISBN 978-80-7318-864-1.
- [13] Maillet D., Kebir L., *Learning region*, 1999, cyt za O Tarre's, *Lokalna globalizacja czy globalna lokalizacja*, 2004

- [14] Portes A., Social capital. Its Origins and Applications i Modern Sociology. "Annual Reviews in Sociology" nr 24/1998
- [15] „Junk job – kiedy praca staje się udręką”, Gazeta Wyborcza z 15.11.2007
- [16] Sadowki I., Demokracja lokalna w działaniu. Sieć relacji, aktywność obywatelska. (w:) Kapitały ludzkie i społeczne a konkurencyjność regionów. (red.) Szczepański M., Bierwiazzonek K., Nawrocki K., Katowice 2008
- [17] Stańczyk J., Współczesne pojmowanie bezpieczeństwa, Warszawa ,1996
- [18] Stefanowicz Z., Anatomia polityki międzynarodowej, Toruń ,1999
- [19] Ondrusek M., Kelisek A., Medzinarodna migracija a europska unia, „Vysledky vedeckej prace bladych vedeckych pracovnikov – MERKUR 2009”, Ekonomicka univerzita v Bratislave, Bratislava 2009
- [20] Tulibacki W., *Etyczne aspekty bezpieczeństwa na tle pewnych „stałych” cech natury ludzkiej.* (w:) Rosa R., (red.) *Edukacja dla bezpieczeństwa i pokoju w jednoczącej się Europie.* Siedlce 1999

článek recenzoval:
prof. Ing. Ladislav Šimák, PhD.